

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Difficultas resolvitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

riò & per se, & aliud secundariò & per accidens, A
 seu ratione alterius, & veluti in obliquo & de
 connotato; & hoc secundo modo, eodem actu
 intentionis vel electionis attinguntur; intentio
 enim respicit finem, ut est ratio volendi media,
 & quatenus est assequibilis per illa; electio verò
 tendit ad media, prout conducunt ad affectio-
 nem finis. Unde D. Thomas hic art. 4. ad 3. com-
 parat istos duos actus ascensui & descensui: sic-
 ut enim ascensus incipit à loco inferiori, & ter-
 minatur ad superiorem; contra verò descensus
 incipit à loco superiori, & terminatur ad inferi-
 orem: ita intentio incipit à fine in quem primò
 fertur, & ex illo descendit ad media, ad quæ
 secundariò terminatur; electio verò incipit à
 mediis, ad quæ primò fertur, & ex illis ascendit
 ad finem, ad quem secundariò terminatur. Ex
 quo non sequitur finem eligi, & media intendi:
 quia solum dicitur intendi id in quod primò &
 per se fertur intentio, qualis est finis; & eligi id
 in quod primò & per se tendit electio, qualia
 sunt media.

Confirmatur hæc doctrina & responsio exem-
 plò quo utitur D. Thomas in fine corporis ejus-
 dem articuli. Eodem modo se habet voluntas ad
 finem & ad media, quo se habet intellectus ad
 principium & ad conclusiones, ut ait Philoso-
 phus 2. Physic. textu 29. Ergo sicut intellectus
 non potest unico actu ferri in principium & in
 conclusiones nisi ad utrumque primariò & per se
 tendat: bene tamen si unum attingat primariò &
 aliud secundariò, & consideret principia prout
 continent conclusiones, vel conclusiones prout
 refulcent & continentur in principiis: ita pariter
 voluntas fertur distinctis actibus in finem &
 media, si quodlibet eorum primariò, per se, &
 absolutè attingat; secus verò, si unum velit cum
 ordine & subordinatione ad alterum. Unde in-
 quit S. Doctor supra qu. 8. art. 3. *Finis ut est ratio
 volendi medium, eodem actu appetitur quo medium.* Et
 hic art. 4. *Cum dico, volo medicinam propter sanita-
 tem, non designo nisi unum motum voluntatis: cujus
 ratio est, quia finis ratio est volendi ea que sunt ad fi-
 nem, idem autem actus cadit super objectum, & super
 rationem objecti, sicut eadem visio est coloris & luminis.*

De hoc actu elegantè disserunt SS. Patres,
 præsertim Gregorius & Bernardus: Ille enim ex-
 plicans istud Job 38. *Super quo bases illius solidatae
 sunt,* sic ait: *Bases anis cuiusque anima sunt intentiones
 sue: nam sicut fabrica columnis, columna autem
 basibus innituntur, ita vita nostra in virtutibus, virtu-
 tes verò in intima intentione subsistunt.* Ille verò in
 hæc verba Cantorum: *Pulchra sunt genatua sic-
 ut turturis: dicit faciem anime esse mentis intentionem,
 quia sicut ex facie pulchritudo corporis asimatur,
 ita & rectitudo operis ex mentis intentione.* Ob ean-
 dem rationem aptissimè mentis intentio lucer-
 næ & oculo à Christo comparatur: nam sicut à
 luce omnia decorantur & ornantur, ita (inquit
 Gregorius) *per bona intentionis radium, merita il-
 lustrantur actionis.* Et sicut oculo pes, manus, &
 cætera corporis membra reguntur, eorumque
 externi motus, quò debent tendere diriguntur:
 sic intentio, veluti animæ oculus, humanos ac-
 tus in ultimum finem ordinat, à quo mala in-
 tentione deflectunt. Unde inquit Gilbertus in
 Cantica: *Si plures habes oculos, sagittantis exemplò,
 omnes alios claudes, hoc unò utaris, quo solum dile-
 ctum valeas intueri.*

DISPUTATIO IX.

De Electione.

Ad questionem 13. D. Thoma.

E GIMUS de actibus circa finem: dicendum
 sequitur de actibus circa media; & primò
 de his qui pertinent ad ordinem intentio-
 nis, electione scilicet, consilio, & consensu,
 postea de illis qui spectant ad ordinem execu-
 tionis, usu nimirum & imperio.

ARTICULUS I.

Utrum electio sit actus voluntatis, vel intellectus.

PATET ex jam dictis, ad eligendum requiri in-
 tellectus & voluntatis concursum; intelle-
 ctus quidem, ut consulat de mediis, & deliberet
 quænam determinatè sint eligenda; voluntatis
 verò, ut ea præ aliis in ordine ad finem intentum
 acceptet. Unde difficultas est, in quoniam istor-
 um actuum consistat formaliter electio, an in
 actu voluntatis, vel in actu intellectus: non po-
 test enim in utroque ex æquo consistere (qui-
 quid dicant in contrarium Bellarminus lib. 3. de
 gratia & lib. arbit. cap. 9. & Salas hic tract. 6.
 disp. 1. sect. 5.) nam apud omnes electio unum
 aliquid denotat, seu unum hominis actum,
 sicut intentio, fruitio, & reliqui voluntatis
 actus.

§. I.

Difficultas resolvitur.

DICO igitur, electionem esse substantialiter
 actum voluntatis, licet præsupponat spe-
 cialem motionem & ordinationem rationis.

Prima pars probatur primò ex communi con-
 sensu hominum: nam licet quis iudicet aliquid
 esse melius vel utilius, donec tamen illud velit,
 non censetur elegerit.

Secundò probatur: Objectum electionis est
 bonum utile: Sed sola voluntas versatur circa
 bonum: Ergo electio est actus voluntatis.

Tertiò: Electio est actus libertatis, quæ id-
 circo vis electiva appellatur: Sed libertas in vo-
 luntate tanquam in propria sede & cubili resi-
 det: Ergo & electio; subindeque est actus vo-
 luntatis.

Quartò: Virtus moralis, quæ est habitus ele-
 ctivus, in voluntate subiectatur: Ergo & ipsa
 electio.

Denique, ut discuitur D. Thomas hic art. 2.
 Actus qui materialiter pertinet ad unam potentiam,
 & formaliter ad aliam, est secundum sub-
 stantiam & elicitive illius potentie ad quam per-
 tinet materialiter: Sed actus electionis est mate-
 rialiter à sola voluntate, & formaliter tantum
 ab intellectu: Ergo elicitive, & secundum sub-
 stantiam, est à voluntate. Majorem declarat S.
 Doctor in actu fortitudinis, in finem charitatis
 ab ipsa charitate ordinato, qui secundum sub-
 stanti-

stantiam & elicivè est ab habitu fortitudinis, quia ad illum pertinet quantum ad materiale, & ab habitu charitatis solum quantum ad formale, seu quantum ad ordinem in ultimum finem. Minor verò sic ostenditur. Actus qui fertur in bonum ordinatum per rationem, materialiter est voluntatis, formaliter verò intellectus: Sed electio fertur in bonum ordinatum per rationem: Ergo materialiter est voluntatis, formaliter verò intellectus. Minor est certa: electio enim supponit ordinationem rationis, quâ media inter se & in ordine ad finem intentum comparatur, ut infra patebit. Major in qua est difficultas, sic ostenditur. Quando ad aliquem actum concurrunt duo principia, quorum unum se habet ut dirigens, & movens, aliud verò ut motum & directum, quod se tenet ex parte dirigentis, & moventis, se habet formaliter, quod verò se tenet ex parte illius quod dirigitur & movetur, se habet materialiter, ut patet in exemplo jam adducto: nam cum actus fortitudinis imperatur à charitate ut exerceatur propter Deum, tunc actus ille materialiter est à fortitudine, formaliter verò à charitate, quia id quod est à virtute inferiori, se habet ut materia respectu illius quod est à virtute superiori dirigente aut movente: Sed quando aliquis actus fertur in bonum ordinatum per rationem, ad eum concurrunt intellectus & voluntas; intellectus quidem ut dirigens & movens in suo genere, voluntas verò ut directa & mota: Ergo quando aliquis actus fertur in bonum ordinatum per rationem, est quidem rationis quoad formale, sed quoad materiale est voluntatis.

Dices: Non solum materia, sed etiam forma pertinet ad substantiam rei, imò forma est principalior: Ergo si materiale electionis pertineat ad voluntatem, & formale ad intellectum, dicendum est electionem esse actum utriusque potentie, & principalius pertinere ad intellectum.

Sed contra primò: Quamvis in naturalibus forma sit principalior, secus tamen in artificialibus: Sed electio est veluti quoddam artefactum: Ergo in ea materia prestat forma.

Secundò: Est quod tam in artificialibus, quam in naturalibus, forma intrinseca & essentialis rei sit principalior materiâ, non tamen forma extrinseca & accidentalis: Atqui actus rationis non est forma intrinseca & essentialis electioni, sed extrinseca duntaxat; nam forma essentialis electionis est habitudo transcendentalis ad medium per intellectum consiliatum, & id est ipse actus rationis, qui est consilium, est tantum forma extrinseca, ex eo quod terminus relationis, que est forma intrinseca, sit obiectum ut consiliatum seu ordinatum per rationem: Ergo actus rationis, esto se habeat per modum formæ, non pertinet tamen principaliter ad electionem.

Quod autem D. Thomas voluerit actum rationis esse tantum formam extrinsecam & accidentalem, respectu electionis, patet, tum ex propositione quam ad id probandum assumit, ait enim: *Actus qui est essentialiter unius potentie vel habitus, recipit formam & speciem à superiori potentia vel habitu, secundum quod ordinatur inferiori à superiori.* Manifestum est autem, quod actus essentialiter pertinet ad unam potentiam, non recipit formam aut speciem essentialem ab

alia superiori potentia. Tum etiam exemplo quod adducit de actu fortitudinis, à charitate imperato, id est, ad finem charitatis relato; nam evidens est talem actum non habere suam speciem essentialem à charitate, sed à fortitudine.

Secunda pars conclusionis, quæ asserit quod electio præsupponit specialem motionem & ordinationem rationis, probatur egregio discursu D. Thomæ quæ 22. de verit. art. 13. ubi hæc scribit: *Quandocumque sunt duo agentia ordinata, secundum agens dupliciter potest movere vel agere: uno modo secundum quod competit natura sua: alio modo secundum quod competit natura superioris agentis.* Impresio enim superioris agentis manet in inferiori; & ex hoc inferius agens non solum agit actione propria, sed actione superioris agentis: sicut sphaera Solis movetur proprio motu, qui spatium unius anni expletur, & motu primi mobilis, qui est motus diurnus. Similiter & aqua movetur motu proprio tendendo in centrum, & habet quemdam motum ex impressione Lune, quæ movet ipsam, ut patet in fluxu & refluxu maris. Corpora etiam mixta habent quasdam operationes sibi proprias, quæ consequuntur naturam quatuor elementorum, ut tendere deorsum, calefacere, infrigidare; & habent alias operationes ex impressione celestium corporum, ut magnes attrahit ferrum. Et quamvis nulla actio inferioris agentis fiat, nisi præsupposita actione superioris: tamen illa actio, quæ competit ei secundum suam naturam, attribuitur ei absolute, sicut aquæ moveri deorsum: illa verò quæ ei competit ex impressione superioris agentis, non attribuitur ei absolute, sed in ordine ad aliud: sicut fluere & resuere dicitur esse proprius motus maris, non in quantum est aqua, sed in quantum movetur à luna. Ratio autem & voluntas sunt quædam potentie operative adinvicem ordinata; & absolute considerando ratio prior est, quamvis per reflexionem efficiatur voluntas prior & superior, in quantum movet rationem. Unde voluntas potest habere duplicem actum, unum qui competit ei secundum suam naturam, in quantum tendit in proprium obiectum absolute; & sic actus attribuitur voluntati simpliciter, ut velle & amare, quamvis ad hunc actum præsupponatur actus rationis: alium verò actum habet, qui competit ei secundum id quod ex impressione rationis relinquatur in voluntate: cum enim proprium rationis sit ordinare & conferre, quandocumque in actu voluntatis apparet aliqua collatio vel ordinatio, talis actus erit voluntatis, non absolute, sed in ordine ad rationem.

Hæc Divus Thomas elegantissime: ex quibus aperte concluditur, quod electio præ omnibus actibus voluntatis, & plusquam intentio, dependet ab intellectu, specialemque rationis motionem & ordinationem supponit. Pro cuius majori declaratione:

Sciendum est, quod sicut est proprium voluntatis movere per modum impulsus quoad exercitium, ita est proprium intellectus movere quoad specificationem, & in genere causæ finalis, exhibendo voluntati bonum quod alliciat, in quo consistit finalis causalitas. Sed potest intelligi has duas potentias duobus modis se mutuo movere: primò scilicet generali quadam ratione, prout una supponit quodammodo aliam in sua operatione; sicut voluntas præsupponit semper actum intellectus, repræsentantem obiectum in quod tendat, & voluntas applicat & quasi impellit intellectum ad obiecti considerationem: secundò potest intelligi huiusmodi potentia-

potentias se movere speciali quadam ratione, quatenus una recipit ex motione alterius specialem quendam modum operandi, quem communicat suis actibus, quemque non communicaret, motione illa seclusa: v.g. intellectus ex sua ratione habet ordinatè & collativè procedere, unum alteri conferendo; hoc autem non habet voluntas ex se, sed solum inclinare, & per modum impulsus in objectum tendere: unde quod hoc faciat ordinatè, & accipiendo unum præ alio, & cum collatione ad aliud, non habet ex se præcisè; id tamen participare potest ex motione & ordinatione intellectus. Similiter intellectus ex vi sua tendit in objectum per modum manifestantis & illuminantis, ex impressione autem voluntatis, cum quadam efficacia & impulsu, ut patet in imperio, quod non solum ordinat ad opus, quod est proprium rationis à qua procedit, sed etiam cum quadam efficacia sive impulsu (modo inferius explicando) movet ad executionem. Electio ergo non solum supponit generalem illam motionem intellectus, quæ ad omnes actus voluntatis concurrat, representando illi objectum in quod tendat, & à quo specificetur, sed etiam specialem quæ media ordinat ad finem, & ea inter se confert, ac iudicat unum alteri esse præferendum; & idè Aristoteles 3. Ethic. cap. 2. dicit electionem esse appetitum præconsciati, id est objecti per consilium propositi, & per rationem deliberati. Et D. Thomas quæst. 22. de verit. art. 25. Electio (inquit) est actus voluntatis, non absolute, sed in ordine ad rationem, eò quod in electione apparet id quod est proprium rationis, scilicet conferre unum alteri, vel præferre, quod quidem in actu voluntatis invenitur ex impressione rationis, in quantum scilicet ipsa ratio proponit voluntati aliquid non ut utile simpliciter, sed ut utilis ad finem. Unde triplicem voluntatis ab intellectu dependentiam, seu triplicem gradum dependendi ab intellectu possumus distinguere: primus est in proponendo objectum, quod ad omnes actus voluntatis requiritur; secundus in ordinando finem ad media, vel media ad finem; & hic est communis intentioni & electioni: tertius est in conferendo media inter se, & præferendo aliquid vel aliqua; & hic solum competit electioni, & idè electio specialem importat dependentiam à ratione, & majorem adhuc quam ipsa intentio.

S. II.

Solvuntur objectiones.

6 OBJECIES primò contra primam partem conclusionis: Electio est actus prudentiæ: Sed prudentia est in intellectu: Ergo electio ad intellectum pertinet.

Respondeo omnem electionem non esse à prudentia, cum etiam imprudentes eligant; illam verò, quæ est à prudentia, non esse ab illa elicitive, sed directivè tantum, seu regulativè, quia bona electio debet dirigi & regulari per prudentiam; quæ ut docet D. Thomas infra qu. 57. & 2.2. qu. 49. & 51. habet tres actus, scilicet iudicare, consiliare, & præcipere; & per duos primos regulat electionem faciendam ab habitu virtutis moralis, per tertium verò regulat ipsam executionem seu usum, ut infra patebit, cum agemus de imperio.

7 Dices: Divus Thomas 2.2. qu. 24. art. 2. ad 2. dicit quod martyrismus principaliter est actus

charitatis, quam fortitudinis; quia licet eliciatur à fortitudine, dirigitur tamen à charitate; Ergo si prudentia dirigit & regulat electionem, magis debet dici actus prudentiæ, quam virtutis moralis.

Respondeo ex eodem S. Doctore qu. 2. de malo art. 3. quod particula, principaliter, duobus modis sumi potest: primò ut significat idem quod primordialiter; secundò ut significat idem quod completivè; quando ergo docet martyrismus pertinere principaliter ad charitatem, sumitur principaliter in primo sensu, & solum vult martyrismus ab ipsa charitate primordialiter, seu originativè procedere, quamvis à virtute fortitudinis eliciatur. Idem cum propositione de electione dici debet: illa enim ad intellectum & prudentiam originativè & primordialiter pertinet, ad voluntatem verò & virtutes morales elicitive & completivè.

Objicies secundò: Virtutes morales quæ versantur circa passiones, ut temperantia & fortitudo, residet in appetitu sensitivo, ut docet S. Thomas infra qu. 56. art. 4. At illæ virtutes sunt habitus electivi, & habent pro actu proprio elicere electionem rectam in tali materia, moderando passiones: Ergo electio non solum ad voluntatem, sed etiam ad appetitum sensitivum pertinet, & ab illo elicitur.

Respondeo virtutes morales quæ sunt circa passiones, residere in appetitu sensitivo, non quatenus sensitivus & materialis est, sed in quantum participat aliquid de ratione, & est rationalis per participationem, ut ait D. Thomas loco citato in resp. ad 1. & ita electionem posse esse ab appetitu sensitivo, non absolute & secundum se considerato, sed ut moto à ratione & voluntate, & ut participante à voluntate aliquam libertatem imperfectam, ratione cuius potest etiam in illo esse peccatum, ut asserit idem S. Doctor infra qu. 74. art. 3.

ARTICULUS II.

De quibus sit electio?

DICO primò, electionem non esse de fine, ut finis est, sed tantum de mediis. Ita D. Thomas art. 3.

Probatur primò: Electio, ut ait Aristoteles, est appetitus præconsciati: Sed consultatio non est de fine, sed tantum de mediis; Medicus enim v.g. non consultat an infirmus sit sanandus, sed solum quibus mediis seu remediis sanandus sit: Ergo nec electio.

Secundò: Electio est veluti quidam motus voluntatis: Ergo cum omnis motus procedat ex aliquo immobili, ut sepe docent Aristoteles & D. Thomas, debet omnis electio ex intentione alicujus finis procedere, subindeque non circa finem, sed circa media versari.

Tertiò: Eligere est quasi unum ex multis eligere: Sed hoc non potest fieri nisi ex præsupposito amore finis, qui sit ratio discernendi unum ab alio, utpote magis opportunum ad finem obtinendum: Ergo electio à morem & intentionem finis supponit, & circa media versatur.

Denique probatur conclusio: Sic se habet electio in operationibus, sicut discursus in speculationibus: Atqui in intellectu non discursus circa principia, sed circa conclusiones: Ergo nec voluntas